

Πολιτική, κόμματα, κομματισμός, εξουσία

Πιθανή συμβολή σε μια «θεωρητική διαμάχη»

Του Δαμιανού Βασιλειάδη, δημοδιδασκάλου, συγγραφέα

Αρχή σοφίας η των ονομάτων επίσκεψις
Αντισθένης

Εισαγωγή

Στον γενικότερο εκφυλισμό καθιερωμένων οραμάτων, αρχών, αξιών και την πρωτόγνωρη παρακμιακή πορεία της κοινωνικής και πολιτικής ζωής της χώρας, κυρίως κατά την διάρκεια της μεταπολίτευσης, δεν είναι δυνατόν και οι έννοιες, εκφρασμένες με λεκτικά σύμβολα, δηλαδή μέσω της γλώσσας, να μην υφίστανται την φθορά, την διαφθορά, την αλλοίωση και αλλοτρίωση. Φθείρεται η κοινωνία, φθείρονται τα πάντα. Άρα και η γλώσσα που εκφράζει τις έννοιες, με τις οποίες επικοινωνούμε. Κακοποιείται κι αυτή ως έκφραση ενός γενικότερου εκφυλιστικού φαινομένου, που ως «επάρατη νόσος» ενέσκηψε στην ελληνική κοινωνία, δημιουργώντας, για πρώτη φορά στην ιστορία της Ελλάδας, πραγματικά και όχι φαντασιακά υπαρξιακά προβλήματα του ελληνικού έθνους.

Όντως δεν υπήρξε άλλη εποχή, όπου και οι έννοιες, ως πολιτιστικό φαινόμενο, να έχουν υποστεί τέτοια διαστρέβλωση, ως αποτέλεσμα, όπως τονίσαμε, της πρωτοφανούς και πρωτόγνωρης παρακμιακής πορείας της χώρας σε όλα τα επίπεδα: Ηθικά, πνευματικά, οικονομικά, πολιτικά και πολιτισμικά. Η πολιτισμική καθίζηση, εκτός των άλλων, έχει τις επιπτώσεις της σαφώς και στην γλώσσα. Ο καθένας ισχυρίζεται αυθαίρετα ό, τι θέλει χωρίς να υπάρχει οριοθέτηση ή έλεγχος για την αλήθεια των πραγμάτων.

Η γλώσσα, ως γνωστόν, ως προφορικός ή γραπτός κώδικας επικοινωνίας, αποτελεί σαφώς μια αντικειμενική κατηγορία, στην οποία αντικατοπτρίζεται η κοινωνική πραγματικότητα και η ατομική η συλλογική νοοτροπία που χαρακτηρίζει τους χρήστες της. Γι' αυτό τα «πάθη» της γλώσσας αντικατοπτρίζουν στο επίπεδο του πολιτισμού και τα πάθη ενός λαού. Η παρασιτική νοοτροπία του Έλληνα, που αποτελεί την καθ' αυτό αιτία των δεινών, αφορά και την γλώσσα, η οποία την εκφράζει.

Πολύ σωστά λοιπόν τονίζει ο Αθηναίος φιλόσοφος Αντισθένης ότι το πρώτιστο καθήκον είναι ο ακριβής προσδιορισμός των εννοιών. Αυτό σημαίνει η ρήση του: «Αρχή σοφίας η των ονομάτων επίσκεψις». Τονίζουμε μετ' εμφάσεως ότι η αυθαιρεσία, η ασυδοσία, η απαξίωση των πάντων δεν είναι φαινόμενο μόνο της πολιτικής, αλλά και της γλώσσας.

I. Η επίσκεψις των ονομάτων

Είναι ανάγκη λοιπόν πριν απ' όλα να διευκρινίσουμε τις έννοιες, στην προκείμενη περίπτωση τις έννοιες: πολιτική, κόμμα, εξουσία κ.λπ, για να μπορούμε να επικοινωνούμε μεταξύ μας πάνω σ' έναν γλωσσικό κώδικα, που πρέπει να διέπει αξιακά τις μεταξύ μας σχέσεις ως ανθρώπινα όντα. Η σύγχυση στις έννοιες

δημιουργεί σύγχυση στον νου, τρικυμία εν κρανίω, όπως λέγεται, και σύγχυση στην πραγματική αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Απαραίτητο καθήκον λοιπόν αποτελεί ο ορισμός των εννοιών που κυκλοφορούν στην κοινωνία.

Στην περίπτωση αυτή συνήθως δεν «επαρκούν» οι δικές μας γνώσεις, όσο έγκυρες κι αν είναι αντικειμενικά, γι' αυτό ανατρέχουμε και επικαλούμαστε προσωπικότητες (στοχαστές) διεθνούς κύρους, που έχουν ασχοληθεί με τα θέματα αυτά και μας διαφωτίζουν με το επιστημονικό κύρος που διαθέτουν παγκοσμίως.

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν στοχαστές που έχουν προσπαθήσει να προσδιορίσουν έννοιες για την κάθε περίπτωση, όπως και για την συγκεκριμένη, που αφορά την πολιτική και τα κόμματα, τα οποία και θα αναλύσουμε. Ένας απ' αυτούς είναι και ο Αριστοτέλης, με τον οποίο θα ασχοληθούμε κατωτέρω.

Ο Αριστοτέλης ξεκινά με τον εν είδη αξιώματος ισχυρισμό του ότι ο άνθρωπος είναι «φύσει ζώνον πολιτικόν» δηλαδή είναι από την φύση του ένα πλάσμα, (ένα ανθρώπινος οργανισμός, ένα δυνάμει ορθολογικό ον), που μετέχει σ' ένα κοινωνικό σύνολο, που για την εποχή του αποτελούσε την πόλη – κράτος, όπως π.χ. ήταν η Αθηναϊκή Δημοκρατία.¹ Έχοντας αυτόν τον ορισμό σαν βάση προσπαθεί να προσδιορίσει την έννοια του πολίτη, τον οποίο ορίζει ως ακολούθως: «Πολίτης δ' απλώς ουδενί των άλλων ορίζεται μάλλον ή τω μετέχειν κρίσεως και αρχής».² Δηλαδή πολίτης είναι ένα μέλος της πολιτείας που μετέχει τόσο στην συζήτηση για τα θέματα της πολιτικής με την δική του σκέψη (κρίση), αλλά μετέχει και στις αποφάσεις κατόπιν αυτής της διαδικασίας διαλόγου και αντιλόγου, με τα εκατέρωθεν

¹ **Η πόλη είναι μια φυσική πραγματικότητα**¹

Απ' αυτό συνάγεται ότι η πόλη αποτελεί μια φυσική πραγματικότητα² και ότι ο άνθρωπος είναι από τη φύση του ζώο πολιτικό³, και ότι αυτός που εξαιτίας της φύσης του και όχι εξαιτίας των περιστάσεων ζει εκτός πόλεως είναι είτε φαύλος είτε κάτι καλύτερο από άνθρωπος⁴, όπως ακριβώς είναι και εκείνος που αποδοκιμάστηκε από τον Όμηρο: ο άνθρωπος χωρίς συγγενικούς δεσμούς, χωρίς νομικές δεσμεύσεις και χωρίς σπίτι⁵ [...] Ότι λοιπόν η πόλη είναι μια φυσική πραγματικότητα και πιο σημαντική από το κάθε άτομο είναι φανερό⁶. Διότι, εάν το άτομο δεν είναι άταρκες, όταν αποκοπεί από την πόλη, θα βρεθεί στην ίδια μοίρα που βρίσκονται τα άλλα μέρη εν σχέσει προς το όλον⁷, και εκείνος που δεν μπορεί να είναι μέλος μιας κοινωνίας λόγω της ατάρκειάς του δεν την χρειάζεται την κοινωνία, αυτός δεν είναι μέρος της πόλεως και είναι κατά συνέπεια είτε θηρίο είτε θεός⁸. Όλων λοιπόν των ανθρώπων η ορμή προς μία τέτοια κοινωνία ανάγεται στην ίδια τους τη φύση⁹, και εκείνος που πρώτος συγκρότησε μια τέτοια κοινωνία είναι πρωτουργός μέγιστων αγαθών¹⁰.

(Αριστοτέλης, Πολιτικά, Α, 1253a 1-5 και Α, 1252b - 1253a 33)

² Αριστοτέλους Πολιτικά, (Α 1,1/Γ, 1,2Γ)

επιχειρήματα. Ο Αριστοτέλης ο ίδιος μάλιστα χρησιμοποιεί και την λέξη «μάλλον», εκφράζοντας και ο ίδιος μια μικρή αμφιβολία.

Λίγο έως πολύ ο Περικλής στον περίφημο επιτάφιο, βασιζόμενος στον ορισμό αυτόν διαφοροποιεί την έννοια του ιδιώτη από την έννοια του πολίτη, με την καταλυτική του άποψη ότι: *«Οι ίδιοι εμείς, φροντίζουμε και τις ιδιωτικές μας υποθέσεις και τα δημόσια πράγματα κι ενώ ο καθένας μας φροντίζει τις δουλειές του, τούτο δεν μας εμποδίζει να κατέχουμε και τα πολιτικά. Μόνο εμείς θεωρούμε πώς είναι όχι μόνο αδιάφορος, αλλά και άχρηστος εκείνος που δεν ενδιαφέρεται για τα πολιτικά»*. Και προσθέτει ακόμη το πολύ σοφό: *«Εμείς οι ίδιοι κρίνουμε κι αποφασίζουμε για τα ζητήματά μας και θεωρούμε πως ο λόγος δεν βλάπτει το έργο. Αντίθετα πιστεύουμε πως βλαβερό είναι, το να αποφασίζει κανείς, χωρίς να έχει φωτιστεί»*.³ Με «πολιτικά» φυσικά ο Περικλής εννοεί την συμμετοχή, όπως την προσδιόρισε ο Αριστοτέλης, στα κοινά, όπως λέμε σήμερα, δηλαδή στην κοινωνική και πολιτική ζωή της πολιτείας, η οποία «συμμετοχή» έχει πολλές μορφές φυσικά. Στο δεύτερο εδάφιο τονίζει ο Περικλής την αναγκαιότητα του διαφωτισμού, δηλαδή της ενημέρωσης, της αφύπνισης και του προβληματισμού, ώστε οι αποφάσεις που θα παίρνονται να είναι όσο το δυνατόν πιο εποικοδομητικές.

Εάν λοιπόν συμφωνήσουμε ότι η έννοια της πολιτικής εμπεριέχει τα ανωτέρω, το θέμα του κόμματος έχει μια τελείως άλλη διάσταση. Στην Ελλάδα η έννοια του κόμματος πήρε λόγω της αρνητικής εμπειρίας μας, κυρίως κατά την διάρκεια της μεταπολίτευσης, καθαρά αρνητικό χαρακτήρα. Μια αναλογία θα βρούμε και στην περιγραφή της δράσης ενός κόμματος κατά τις εμφύλιες συγκρούσεις στον Πελοποννησιακό Πόλεμο, που είναι πολύ διδακτική. Έχει σημασία για την ιστορία να αναφέρουμε αυτά που γράφει ο Θουκυδίδης, για την τότε κατάσταση: *«Οι εμφύλιες συγκρούσεις έφεραν μεγάλες κι αμέτρητες συμφορές στις πολιτείες, συμφορές, που γίνονται και θα γίνονται πάντα, όσο δεν αλλάζει η φύση του ανθρώπου...»*.⁴ Και προσθέτει περιγράφοντας τα τραγικά δεινά του εμφυλίου: *«Αλλά και η συγγένεια θεωρήθηκε χαλαρότερος δεσμός από την κομματική αλληλεγγύη, γιατί οι ομοϊδεάτες ήταν έτοιμοι να επιχειρήσουν ο,τιδήποτε χωρίς δισταγμό και τούτο επειδή τα κόμματα δεν σχηματίστηκαν για να επιδιώξουν κοινή ωφέλεια με νόμιμα μέσα, αλλά αντίθετα, για να ικανοποιήσουν την πλεονεξία τους παρανομώντας»*.⁵

Αυτές οι παραπομπές, που αφορούν την συγκεκριμένη περίοδο του εμφυλίου σπαραγμού, δεν πρέπει βέβαια να μας οδηγήσουν σε λάθος συμπεράσματα σχετικά με την έννοια «κόμμα». Τα κόμματα είναι οργανισμοί που στόχος τους είναι η πολιτική εξουσία, για την εφαρμογή των προγραμματικών τους επιδιώξεων, με βάση ορισμένες διακηρυκτικές αρχές. Αυτός ο ορισμός μπορεί να είναι αυθαίρετος. Όμως πρέπει να παραδεχτούμε ότι δεν πρέπει τα κόμματα να χαρακτηρίζονται εκ προοιμίου αρνητικά. Παίρνουν την θετική ή αρνητική τους έννοια, ανάλογα με την πολιτική που εφαρμόζουν και αν αυτή η πολιτική είναι ωφέλιμη για τον τόπο ή όχι. Ποια πολιτική είναι βέβαια ωφέλιμη ή όχι θα μας οδηγούσε σε άλλες αναλύσεις που δεν είναι του παρόντος. Π.χ. η πολιτική των Φιλελευθέρων του Ελευθερίου Βενιζέλου, θα είχε περισσότερο θετικό πρόσημο παρά αρνητικό. Και για να πάρουμε ένα παράδειγμα από την σημερινή εποχή, θα αναφερθούμε στην πολιτική του σοσιαλιστικού

³ Θουκυδίδου, ιστορίας Β' 39 -41)

⁴ Θουκυδίδου, ιστορίας Γ' (81-82)

⁵ Ο.π., (82).

κόμματος της Σουηδίας επί Πάλμε, που οπωσδήποτε είχε θετικά χαρακτηριστικά για την Σουηδία. Ο λεγόμενος «κομματισμός» οπωσδήποτε και χωρίς περιστροφές είναι και αποτελεί αρνητική έννοια.

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο με την προσπάθεια να συμβάλω στην κατά το δυνατόν (λόγω θεωρητικής και πρακτικής εμπειρίας) αντικειμενική οριοθέτηση ορισμένων εννοιών, που καμιά φορά δημιουργούν σύγχυση και αποπροσανατολισμό, θα ήθελα να τονίσω ότι η ενασχόληση με τα «κοινά» είναι πολλών ειδών και δεν αποτελεί προνόμιο αποκλειστικό των πολιτικών, της πολιτικής και των κομμάτων. Από το «μετερίζι» του ο καθένας μπορεί να προσφέρει θετικό ή αρνητικό έργο, που εκ των προτέρων δεν είναι δεδομένο και δεν εξαρτάται μόνο από τις καλές ή κακές προθέσεις. Μάλλον όλα αυτά είναι αποτέλεσμα του πολιτιστικού επιπέδου στην οποία βρίσκεται μια κοινωνία. Όσο πιο πολιτισμένο είναι το επίπεδο τόσο μεγαλύτερη θα είναι και η θετική προσφορά, θωρώ. Στο επίπεδο αυτό ανταποκρίνεται αυτό που λέμε εθνική στρατηγική.